

משרד החינוך
מינהל החינוך הדתי

יד יצחק בן-צבי

ויקרא

פרשה ארץ ישראלית

ואם מן הצאן קרבנו / חי-בר הכרמל

מאת: טליה זיסקין

את ביותרם של בעלי החיים במשק האדם. בנוסף לכך, נעזרים בכבש הבר למניעת שרפות. לעומתם, היחמור הפרסי ואייל הכרמל חיו בעבר בארץ ונכחדו.

אייל הכרמל נכחד מארץ ישראל בתחילת המאה ה-20. מספר מועט של איילים הובא לחי-בר, ובזכות כושר הריבוי הטבעי שלו, הכולל המלטות של זוגות ושלישיות של עופרים, התרבה מאוד אייל הכרמל. היחמור הפרסי התקיים בארץ עד לפני כמאתיים שנה, ובחפירות ארכאולוגיות נמצאו שרידי עצמות וקרניים שלו. יחמורים בודדים שהובאו מאיראן במהלך ההפיכה האסלאמית בשנת התשל"ח (1978) היו גרעין הרבייה של היחמור, וממנו היו המלטות של מאות יחמורים. חי-בר הכרמל שחרר עדרים של יחמורים ואיילים אל הטבע והשיבם אל נופי הארץ. יחמורים שוחררו בגליל העליון, בהרי ירושלים ובכרמל; ואיילים שוחררו באזור הר חורשן שברמות מנשה.

אף על פי שהצבי הישראלי, אחד מסמלי הארץ, קיים עדיין בטבע, הוא נמצא בסכנת הכחדה. ציד מרובה וריבוי תנים וזאבים הביאו לפגיעה רצינית באוכלוסיית הצבי. חוק הגנת חייית הבר ואכיפתו הצילו אותו, אך אוכלוסייתו עדיין קטנה, והחי-בר אחראי לשמר אותו.

אפשר להגיע לסיורים בחי-בר הכרמל וללמוד על אורח החיים של בעלי חיים אלו ושל עופות דורסים, וכן לשמוע על המאמצים המושקעים בהשבת בעלי החיים הללו לטבע הישראלי.

קורבנות עולה, מנחה, שלמים וחטאת מופיעים בפרשה. חלק מהקורבנות יכולים להיות מהבקר או מהצאן, כבש או עז. כמו שכתוב בפירוט בקרבן עולה **אם-עלה קרבנו מן-הבקר [...] ואם-מן-הצאן קרבנו מן-הכשבים או מן-העזים, לעלה זכר תמים יקריבנו** (ויקרא א, י).

הבקר, הכבש והעז, מופיעים פעמים רבות במקרא בסיפורי האבות, בקורבנות, במשכן ובסיפורי רועים. בעלי חיים אלה בויתו לפני אלפי שנים למטרת אספקת חלב ובשר, ובהמשך אף החלו להפיק תועלת מהצמר, מהשיער ומהעור שלהם.

הכבשים והעזים מופיעים גם ברשימת בעלי החיים אוכלי העשב הכשרים למאכל. **זאת הבהמה אשר תאכלו: שור שה כשבים ושה עזים, איל וצבי ויחמור; ואקו ודישן ותאו וזמר** (דברים יד ד-ה). קיים ניסיון לזהות את בעלי החיים המופיעים בפסוק. השור, הכבש והעז קיימים היום, אך, ככל הנראה, אלו בעלי חיים שונים במקצת מאלו המוכרים בתקופת המקרא.

בחי-בר הכרמל מגדלים במכלאות רבייה חמישה מיני יונקים המופיעים בפסוק זה, ובכך פותחים צוהר לעולם החי בארץ ישראל בעבר: כבש הבר האירני, עז הבר הכרתית, אייל הכרמל, הצבי הישראלי והיחמור הפרסי.

החי-בר, שטח מגודר בהר הכרמל, הוקם בשנת התשל"ג (1973), כמה שנים אחרי שאברהם יפה, מנהלה של רשות שמורות הטבע, הקים את חי-בר יטבתה. בעלי חיים רבים שהיו חלק טבעי מעולם החי בארץ נעלמו מאז סוף המאה ה-19 או נמצאים בסכנת הכחדה. מטרת החי-בר ליצור סביבה מוגנת ומבוקרת שתאפשר רבייה של בעלי חיים בסביבתם הטבעית במטרה להשיבם לטבע. החי-בר בכרמל נועד לבעלי חיים שחיו בחורש הים-תיכוני, ואילו זה ביטבתה נועד לבעלי חיים מדבריים.

ככל הנראה, עז הבר הכרתית - המזכירה את היעל - וכבש הבר האירני לא התקיימו בטבע הישראלי מעולם. את בעלי חיים אלה לא מתכננת רשות הטבע והגנים לשחרר לטבע. הם נמצאים בשמורה כדי להמחיש

לעיון נוסף

• אנציקלופדיה החי והצומח של ארץ ישראל (12), תל אביב,

1993, עמ' 238-241